

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของโครงการ

ครั้งเป็นแมลงขนาดเล็กตัวสีแดง มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า แลคซิเฟอร์ แลคคา (Laccifer lacca Kerr.) เป็นแมลงในวงศ์ แลคซิเฟอริดี (Lacciferidae) อาศัยอยู่บนต้นไม้ ทำรังเป็นยางแข็งหุ้มกิ่งไม้ไว้ เพื่อป้องกันตนเองให้พ้นภัยจากศัตรู ในอดีตมีชื่อเรียก แทคคาร์เดีย แลคคา (Tachardia lacca) ตามชื่อผู้ค้นพบคนแรกเมื่อ พ.ศ. 2252 ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น คอคคัส แลคคา (Coccus lacca) และแลคซิเฟอร์ แลคคา ตามลำดับ มักพบในประเทศไทย และประเทศอินเดียเป็นแมลงในวงศ์แลคซิเฟอริดีนี้ ครั้งนั้นมีส่วนที่ใช้ประโยชน์ในทางอุตสาหกรรมคือ สีครั่ง และเนื้อครั่ง เป็นที่นิยมในการแปรรูปเพื่อผลิตเป็นสินค้าอื่น มีถิ่นที่อยู่จำกัดมักพบใน ประเทศอินเดีย ไทย ลาว พม่า จีน จะพบแมลงครั่งอยู่ตามต้นไม้ในที่ต่างๆ กัน มีทั้งไม้ยืนต้น และไม้พุ่ม ในประเทศอื่นๆ ที่พบครั่งจับทำรัง แคร้งครั่งบางมากไม่เหมาะในการใช้เพาะเลี้ยงเป็นสินค้า ประเทศที่พบครั่งจับอยู่ตามธรรมชาติบนต้นไม้ ได้แก่ มาเลเซีย พอร์โมซา ญี่ปุ่น อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ ออสเตรเลีย แอฟริกา และเวียดนาม การใช้ประโยชน์ในการใช้ทำสีสำหรับย้อมผ้าไหม หรือย้อมหนังฟอกก็ได้ รังครั่งมีประโยชน์ ใช้ทำสิ่งของเครื่องใช้ได้หลายอย่าง ใช้เคลือบผ้าพันสายไฟฟ้า เคลือบยา เม็ดยาให้เป็นมัน หรือทำสีผสมอาหารก็ได้ นอกจากนั้นยังใช้ทำเซลล์สำหรับทำไม้ให้ขึ้นเงางาม มีอายุการใช้งานยาวนานขึ้นอีกด้วย

ในประเทศไทยมีการเพาะเลี้ยงครั่งกันมานานแล้ว จากหลักฐานพบว่า มีการค้าครั่งมาตั้งแต่ สมัยกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากให้ผลผลิตสูง เกษตรกรที่เพาะเลี้ยงครั่งในภาคเหนือ เช่น จังหวัดแพร่ สุโขทัย น่าน ลำปาง ตาก เชียงราย พะเยา เชียงใหม่ ลำพูน และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น จังหวัด ขอนแก่น อุดรราชธานี เลย บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด นครราชสีมา สกลนคร กาฬสินธุ์ สำหรับในภาคกลางตั้งแต่ประจวบคีรีขันธ์ขึ้นไป สามารถเพาะเลี้ยงครั่งได้ แต่ไม่เป็นที่นิยมกัน เนื่องจากมีแมลงศัตรูรบกวนมาก และให้ผลผลิตต่ำ สถิติการผลิตไม่แน่นอน แล้วแต่สภาพดินฟ้าอากาศแต่ละปี ในภาคเหนือ ผลผลิตสูงกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ครั้งนั้นอยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนาน คนไทยในอดีตนิยมนำครั่งมาเป็นส่วนประกอบในการเข้าด้ามมิด โดยเฉพาะมิดอิเหน็บและมิดที่มีด้ามคนละส่วนกับใบ เช่น อิโต้ มิดพกขนาดเล็ก ที่นับวันภูมิปัญญาของคนไทยในการนำครั่งมาใช้ประโยชน์อย่างยาวนานจะจางหายไปจากสังคมไทย เป็นเหตุให้ในปัจจุบันครั่งไม่เป็นที่นิยมในการเลี้ยงของเกษตรกรเนื่องจากสภาพอากาศมีผลต่อการเลี้ยงดู และเจริญเติบโต ให้ผลผลิตต่ำ สถิติการผลิตไม่แน่นอน แล้วแต่สภาพดินฟ้าอากาศ

แต่ละปี ในภาคเหนือ ผลผลิตสูงกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือครั้งยังเป็นภูมิปัญญาคนรุ่นเก่าที่นับวันจะค่อยๆ เลือนรางหายไปด้วยเหตุนี้จึงทำให้ครั้งไม่เป็นที่นิยมของเกษตรกร และไม่เป็นที่รู้จักในกลุ่มคนทั่วไป

เทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือที่มีความนิยมในการใช้เพื่อเป็นสื่อในการเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศต่างๆ ให้แพร่หลาย ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงประโยชน์ในการนำเอาเทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์มาประยุกต์ใช้กับการส่งเสริมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเพาะเลี้ยงครั้ง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ชีวิตของครั้ง จึงมีความสำคัญในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของคนไทยนี้ให้คงอยู่สืบไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาด้านการเพาะเลี้ยงครั้ง โดยการนำเอาเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เรื่องการเพาะเลี้ยงครั้ง และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงครั้ง และให้บริการข้อมูลสารสนเทศแก่คนในชุมชน โดยกระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมบทบาทของคนในชุมชนที่จะนำศักยภาพของคนในชุมชนมาใช้ในการพัฒนาประเทศและภูมิภาคอาเซียน ตลอดจนการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่สังคม รวมถึงการขับเคลื่อนและผลักดันให้ เกิดความตระหนัก และสร้างแนวทางการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาด้านการเพาะเลี้ยงครั้ง นำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรทางธรรมชาติในชุมชนอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.2 วัตถุประสงค์โครงการ

- 1.2.1 เพื่อศึกษาบริบทที่เกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงครั้งในจังหวัดเชียงใหม่
- 1.2.2 เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้เรื่องการเพาะเลี้ยงครั้งในจังหวัดเชียงใหม่

1.3 กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวความคิดของการวิจัยจะใช้กระบวนการวิจัย โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเพาะเลี้ยงครั้ง และสามารถนำไปเผยแพร่ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงได้มีส่วนร่วมการพัฒนา รวมถึงการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความรู้ในเรื่องการเพาะเลี้ยงครั้งและการใช้ประโยชน์จากครั้ง ควบคู่ไปกับการปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างคุ้มค่า ส่งเสริมให้ชุมชนได้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงครั้งให้เพิ่มมากขึ้น

รูปที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดของการวิจัย

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการทำวิจัยการส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาด้านการเพาะเลี้ยงครั้ง โดยการนำเอาเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์ โดยการสำรวจพื้นที่เป้าหมาย รวบรวมข้อมูลบริบทของชุมชน สัมภาษณ์กลุ่มผู้เพาะเลี้ยงครั้งในชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามถึงความพึงพอใจในสื่อการเรียนรู้เรื่องการเพาะเลี้ยงครั้ง โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

- 1.4.1 กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มผู้เพาะเลี้ยงครั้งในจังหวัดเชียงใหม่
- 1.4.2 พื้นที่ดำเนินงาน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
- 1.4.3 ระยะเวลาดำเนินการ อยู่ในช่วงระยะเวลา 1 ปี

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

- 1.5.1 ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงครั้งในจังหวัดเชียงใหม่
- 1.5.2 ได้สื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงครั้งในจังหวัดเชียงใหม่
- 1.5.3 เป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเพาะเลี้ยงให้คงอยู่และรู้จักแพร่หลาย

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

- 1.6.1 ครั้ง หมายถึง ขางหรือชั้นชนิดหนึ่งซึ่งเป็นสารที่จับถ้ำออกจากตัวแมลงครั้ง
- 1.6.2 การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การพิทักษ์รักษา และธำรงไว้ ซึ่งความรู้หรือประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ

